

Лиса Ю. В. Поетичне слово Ліни Костенко на уроках літературного читання в початковій школі. *Специфіка фахової підготовки майбутніх учителів на засадах компетентнісного підходу : досвід, реалії, перспективи* : збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції (29 листопада 2022 року) / за заг. ред. І. Голубовської. Житомир, 2023. С. 75–78.

Ю. В. Лиса,
студентка ННІ педагогіки;
науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент кафедри
початкової освіти та культури фахової мови **Голубовська І. В.**
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Поетичне слово Ліни Костенко на уроках літературного читання в початковій школі

Нині в початковій школі актуалізувалася проблема читання літературних творів, що передусім пов'язано із змінами у вимогах суспільства до знань, умінь, особистісних якостей учнів молодших класів, а також із глобальним зниженням інтересу до книжки під впливом загальної комп'ютеризації сучасного світу.

Творчість Ліни Костенко посідає особливе місце у вітчизняному літературному просторі; поетичний доробок нашої видатної сучасниці можна сміливо назвати рупором епохи.

Мета статті – визначення оптимальних методів вивчення літературних текстів (на прикладі творчості Ліни Костенко).

Сучасна система освіти має забезпечити якісний рівень наукової підготовки й всебічного розвитку школярів. Ще з початкових класів у дітей починають змінюватися інтереси в навчанні: на перший план виходять розвивальна функція, культ активності, самостійності, нестандартності думки, який забезпечує розвиток інтелекту. Під час навчання в молодших учнів формується інтерес до навколишнього світу та прагнення здобути нові знання.

У Типовій освітній програмі, укладеній під керівництвом О. Савченко (3-4 класи), мовно-літературну галузь структуровано через впровадження навчальних предметів "Українська мова" та "Літературне читання" [3, с. 15]. За цією програмою розроблений підручники для учнів 3 та 4 класу "Літературне читання. Українська мова. 3 клас" Олександри Савченко, "Літературне читання. Українська мова. 4 клас" Олександри Савченко та Ірини Красуцької [4]. Названі вище підручники мають цікаву структуру й оформлення. Авторки приділяють багато уваги формуванню навичок самостійної роботи в учнів у процесі вивчення художніх творів, навичок усвідомленості та швидкості читання вголос і мовчки (воно визначається орієнтовно співвідношенням 50 % і 50 %) [5, с. 10–11].

У названих підручниках широко презентовані поетичні тексти. Так, до восьми відповідних розділів увійшли 80 віршованих творів, у тому числі

ліричні вірші Ліни Костенко "Вже брами літа замирає осінь" (4 клас с. 5), "Соловейко застудився", "Шипшина важко віддає плоди" (3 клас с. 128), "Синички на снігу" (3 клас, с. 62), "Усе моє, все зветься Україна" (4 клас с. 87).

Ліна Костенко у своїй ліриці поєднує ніжність жінки та силу справжнього бійця. Для її творчості характерна тематично-жанрова різноманітність. Поетеса досить часто зверталася до дитячої літератури, зокрема у збірці "Бузиновий цар" [1], яка була видана у 1987 році. На думку Світлани Єрмоленко, поетичні образи для дітей особливі. Від образної системи "дорослої" поезії їх відрізняє доступність. Це та доступність, що враховує невеликий життєвий досвід і мовну практику дитини [3]. Провідною тематикою віршів для дітей Л. Костенко стало змалювання краси природи рідного краю. Поетеса описує природні явища, вже знайомі юному читачеві. Саме так виникають образи, які відомі або ж можуть стати відомими для дитини: місяць, пори року, образ засмученого шпака та ін.

Так, вірш "Вже брами літа замикає осінь" є поетичною розповіддю про закінчення літа.

Задощило. Захлюпало. Серпень випустив серп.

Цвіркуни й перепілочки припинили концерт.

Чорногуз поклонився лугам і садам.

Відлітаючи в Африку, пакував чемодан.

Де ти, літо, поділось, куди подалось?

Осінь, ось вона, осінь!

Осінь, ось вона, ось!

Осінь брами твої замикала вночі,

погубила у небі журавлині ключі [1, с. 9].

Головна думка поезії – прощання з літньою порою та прийняття осені. Попри свій невеликий обсяг вірш уміщує в собі багато художніх засобів, які виразно передають тугу за літом. Сталий епітет "журавлині ключі"; персоніфікація та метафори: "Серпень випустив серп"; "Цвіркуни й перепілочки припинили концерт"; "Чорногуз поклонився лугам і садам"; "Осінь брами твої замикала вночі" додають поезії яскравого емоційного забарвлення, допомагають відчутти справжню осінню атмосферу.

Риторичні запитання: "Де ти, літо, поділось, куди подалось?" дозволяють реципієнту відчутти справжню жалість за минулими літніми днями. А повтори та виразна епанора в рядку: "Осінь, ось вона, осінь! Осінь, ось вона, ось!" ще більше підсилюють емоційний настрій даної поезії.

Пернатий герой поезії "Соловейко застудився" нагадує маленьку дитину.

Дощик, дощик, ти вже злива!

Плаче груша, плаче слива.

Ти періщить заходився,

Соловейко застудився.

А тепер лежить під пледом,

П'є гарячий чай із медом [1, с. 6].

За будовою вірш досить простий, проте має цілісну композицію та вміщує в собі зворушливу історію про хворого соловейка. Образи в цій поезії є зрозумілими для дитини та легко запам'ятовуються.

Поезія Л. Костенко "Шипшина важко віддає плоди" розкриває взаємозалежні стосунки людини і природи.

Шипшина важко віддає плоди.

Вона людей хапає за рукава.

Вона кричить: – Людино, подожди!

О, подожди, людино, будь ласкава.

Не всі, не всі, хоч ягідку облиш!

Одна пташина так мене просила!

Я ж тут для всіх, а не для тебе лиш.

І просто осінь щоб була красива [2].

У своєму творі авторка закликає людину оберігати природу, не ставитися до неї по-споживацькому. За допомогою художніх засобів поетеса змогла створити настрій вірша, змусила звернути увагу на своє ставлення до природи, яка нас оточує. Використання персоніфікації: *будь ласкава, була красива, важко віддає* показує боротьбу людини та природи. А антитеза: "*Я ж тут для всіх, а не для тебе лиш*" збільшує напруження показаного протиставлення.

Вірш складається з двох невеликих за обсягом строф. У першій строфі авторка змогла привернути увагу читача до природи: "*О, подожди, людино, будь ласкава*". А у другій вустах шипшини звучить пересторога "*Не всі, не всі, хоч ягідку облиш!*", що змушує дитину задуматися над самовідновленням природи.

Отже, твори Ліни Костенко, які вивчаються в початкових класах, виховують у дітях любов та бережливе ставлення до природи, уміння шанувати й плекати її красу. На нашу думку, вивчення набутку видатної української майстрині художнього слова в початкових класах не повинно обмежуватися лише шкільною програмою. Вводячи учнів у чарівний світ поезії Ліни Костенко, педагог також має ознайомити юних читачів із біографією письменниці, адже багато її творів позначено рисами автобіографізму.

Ліна Василівна – авторка різнопланових віршів для дітей, що виховують в учнях любов до рідного краю та до чарівної української природи. У своїй оригінальній поезії для найменших письменниця спромоглася відтворити дивовижний світ дитячої фантазії. Безсумнівно, "дитячі" поезії Ліни Костенко сприяють творчому розвитку учнів початкової школи.

Список використаної літератури

1. Костенко Л. В. Бузиновий цар. Київ : Веселка, 1987. 28 с.

2. Костенко Л. В. Шипшина важко віддає плоди. URL: http://ukrbooks.com/ua/Shypshyna_vazhko_viddaje_plody/ (дата звернення: 23.11.2022).
3. Мартиненко В. О. Оновлення змісту літературного читання у контексті компетентнісного підходу. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32307092.pdf> (дата звернення: 23.04.2022).
4. Савченко О. Я Типова освітня програма 3–4 клас. Київ : Освіта, 2019. 336 с.
5. Савченко О. Я. Мета і результат уроку в контексті компетентнісного підходу. *Початкова школа*. 2015. № 3. С. 10–15.